

BOSHLANG'ICH SINIF RUS TILI DARSLARINI TASHKIL ETISHGA QO'YILADIGAN DIDAKTIK TALABLAR

*Dilova Nargiza Gaybullayevna,
Buxoro davlat universiteti professori, p.f.d. (DSc)*

*Raxmanova Vazira Kaimovna,
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada shaxs kamolotida til o'rganishning ahamiyati, uzluksiz ta'lim jarayonida qo'shimcha xorijiy tilni o'rganishga bo'lgan e'tibor, rus tili fanini o'qitish sifatini oshirishda didaktik talablarning maqsad va vazifalari, rus tili darslarida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida o'quvchining nutqiy faoliyat jarayonini baholovchi mezonlar haqida ilmiy - metodik ma'lumot va tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar. Rus tili, til darajasi, didaktik talablar, mahorat, mezon, bilingv, poliglot, kommunikatsiya, ijodiy mashq, kompetensiya, motivatsiya, lingvistika, faol ta'lim.

Аннотация. В данной статье рассматривается значение изучения языка в развитии личности, внимание к изучению дополнительного иностранного языка в процессе непрерывного образования, цели и задачи дидактических требований в повышении качества обучения русскому языку, значение обучающихся. на занятиях по русскому языку научно-методическая информация и рекомендации о критериях оценки речевой деятельности учащихся в процессе развития коммуникативной компетентности.

Ключевые слова. Русский язык, уровень языка, дидактические требования, умения, критерии, знания, полиглот, общение, творческие упражнения, компетентность, мотивация, лингвистика, активное обучение.

Abstract. This article examines the importance of language learning in personal development, attention to the study of an additional foreign language in the process of continuous education, the goals and objectives of didactic requirements in improving the quality of teaching Russian, the importance of students. in Russian language classes, scientific and methodological information and recommendations on the criteria for assessing students' speech activity in the process of developing communicative competence.

Key words: Russian language, language level, didactic requirements, skills, criteria, knowledge, polyglot, communication, creative exercises, competence, motivation, linguistics, active learning.

KIRISH. OHar bir shaxs o'z bilimlarini oshirish, individual qobiliyatlarini rivojlantirish, kasbiy kamolotga erishishda o'z ona tilisi qatorida qo'shimcha xorijiy tillarni bilishi bugungi davr talabi hisoblanadi. Uzluksiz ta'lim jarayonida qo'shimcha xorijiy tilni o'rgatishga alohida e'tibor qaratilib, ta'lim dasturlari mazmuni va talablarida ta'lim oluvchilarning rus tilini puxta o'zlashtirishlari maqsadida rus tili fani o'qitilishi muhim o'rin egallaydi.

Mavzuning dolzarbligi.

Ushbu dolzarblik quyidagi maqsadlarni o'zida aks ettiradi:

Aloqa qilish qobiliyati - rus tilini o'rganish, rus tilida gaplashuvchilar bilan samarali aloqa qilish imkonini yaratish;

Madaniyatni tushunish - rus madaniyati, an'analari va tarixini o'rganish, bu orqali global dunyodagi turli xalqlar bilan yaqinlashish;

Kasbiy imkoniyatlar - rus tilini bilish, kasbiy sohada yangi imkoniyatlar, ish topish va kar'yerani rivojlantirishda yordam beradi;

O'qish va ta'lim - rus tilidagi adabiyotlarni, ilmiy manbalarni va ta'lim muassasalarini o'rganish imkonini beradi;

Shaxsiy rivojlanish - yangiliklarga ochiq bo'lish, intellektual rivojlanish va shaxsiy ko'nikmalarni oshirish;

Turizm - rus tilini bilish, Rossiya va rus tilidagi mamlakatlarda sayohat qilishda qulaylik yaratadi;

Fikrlash va tahlil qilish - rus tilini o'rganish, fikrlash, tahlil qilish va ijodiy qobiliyatlarni

rivojlantirishga yordam beradi;

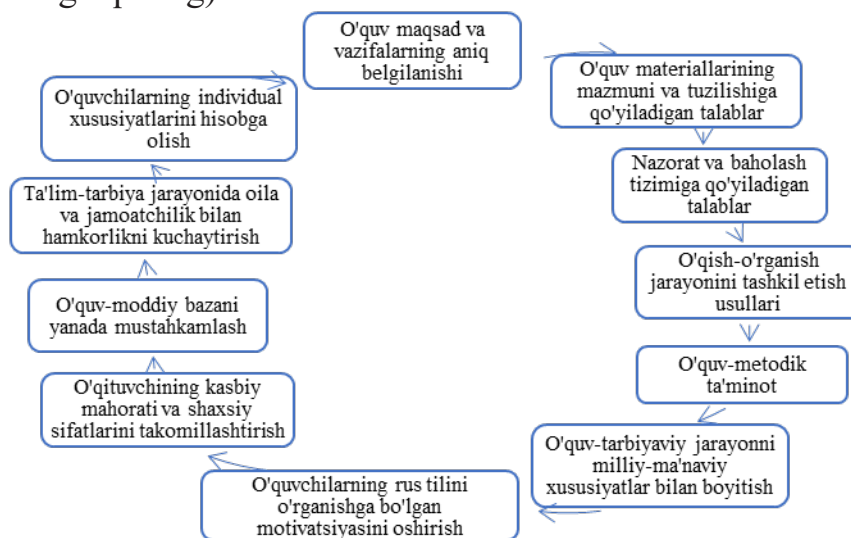
Ko'p tilli muhit - rus tilini o'rganish, ko'p tilli muhitda yashash va ishlash qobiliyatini oshiradi.

Ushbu maqsadlar uzluksiz ta'lim jarayonida o'quvchilarga rus tilini o'rganishni samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi. mazkur jarayon esa, o'z navbatida ma'lum didaktik talablarga asoslanadi. Bunda rus tili darslarining sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish bilan birgalikda ularning kreativ, milliy-madaniy va xalqaro muloqotga tayyorligini ham shakllantirish, boshlang'ich sinflar rus tili darslarini samarali tashkil etish, o'quvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish hamda belgilangan didaktik talablarni amalga oshirish orqali o'quvchilarning rus tilida kommunikativ kompetentsiya darajasini tizimli ravishda oshirib borish imkoniyatini yaratadi.

Asosiy qism.

Boshlang'ich sinf rus tili darslarini tashkil etishga qo'yiladigan didaktik talablar o'quvchilarning bilim, qiziqish, ehtiyojlariga mos keladigan didaktik materiallar tanlab olish, rus tilini o'rganishda o'quvchilarning individual farqli xususiyatlarini (qobiliyat, iste'dod, qiziqish, motivlar) e'tiborda tutish, rus tili darslarida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, darslarda multimedia, interaktiv taqtlar, elektron darsliklar, qo'llanmalar, o'yinlar, simulyatsiyalar va boshqa AKTlardan foydalanish, o'quvchilarga rus tilidagi elektron kutubxona, ma'lumotlar bazasi, ta'lim portallaridan foydalanishga o'rgatish, hamda tilni o'zlashtirish samaradorligini oshirishni ta'minlovchi virtual sinf muhitini yaratish va ijodiy faoliyatga yo'naltirilgan o'quv jarayonini tashkil etish kabi mazmuni o'zida uyg'unlashtiradi.

Boshlang'ich sinf rus tili darslarini tashkil etishga qo'yiladigan asosiy didaktik talablar quyidagilar (1-rasmga qarang).

1-rasm. Boshlang'ich sinf rus tili darslarini tashkil etishga qo'yiladigan didaktik talablar

Ushbu rasmda aks etgan boshlang'ich sinf rus tili darslarini tashkil etishga qo'yiladigan didaktik talablar mazmuni va uning vazifalarini tahlil etish, darsda o'quvchilarning muayyan yoshi va individual xususiyatlarini e'tiborga olish, rus tili darslarini tashkil etishda boshlang'ich sinf o'quvchilarning psixo-fiziologik xususiyatlarini inobatga olishni e'tiborga oladi.

Boshlang'ich sinf rus tili darslarini tashkil etishga qo'yiladigan didaktik talablar hamda uning mazmuni unda belgilangan vazifalar ijrosini tizimli amalga oshirish bilan bog'liq jarayon hisoblanadi va u quyidagilarda o'z ifodasini topadi:

O'quv maqsad va vazifalarning aniq belgilanishi:

-o'quvchilarning rus tilida so'zlashuv, o'qish, yozish, tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish;

-rus tilini o'rganish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash, mustaqil ta'lim olish qobiliyatlarini shakllantirish;

-rus tili orqali o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy, milliy-madaniy, estetik tarbiyasini amalga oshirish.

2. O'quv materiallarining mazmuni va tuzilishiga qo'yiladigan talablar:

-o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos, qiziqarli, tushunarli mavzularni tanlash;

-o'quv materiallarida rus xalqining madaniyati, an'analari, turmush tarzi, tarixiga oid ma'lumotlarni qamrab olish;

-o'quv materiallarining tushunarli, mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirilishi, murakkablikdan osonlikka yo'naltirilganligi.

3. O'qish-o'rganish jarayonini tashkil etish usullari:

-o'quvchilar faoliyatini aktiv, mustaqil, ijodiy tarzda tashkil etish;

-interfaol metodlar (suhbat, aqliy hujum, diskussiya, loyiha, кейс-стади)ni qo'llash;

-rus tili darslarida multimedia, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.

4. Nazorat va baholash tizimiga qo'yiladigan talablar:

-o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini yaxlit baholash;

-yozma, og'zaki, testli, kreativ topshiriqlardan foydalangan holda baholash;

-o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish dinamikasini hisobga olgan holda baholash.

5. O'quv-metodik ta'minot:

-dolzarb, zamonaviy o'quv dasturlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalarini yaratish;

-elektron, audiovi-deo materiallar, didaktik o'yinlardan iborat ta'lim resurslarini ishlab chiqish;

-o'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar, tavsiyalar, elektron bazalarni tayyorlash.

6. O'quv-tarbiyaviy jarayonni milliy-ma'naviy xususiyatlar bilan boyitish:

-rus xalqi tarixi, an'analari, madaniyatini o'rgatuvchi materiallardan foydalanish;

-o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy, estetik tarbiyasini rus tili orqali amalga oshirish;

-o'zbek va rus xalqlari o'rtasidagi madaniy aloqalarni aks ettirish.

7. O'quvchilarning rus tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish:

-rus tilida nutqiy faoliyatga jalb etish, real hayotiy vaziyatlarni yaratish;

-rus tilini o'rganishning amaliy ahamiyatini tushuntirish, rag'batlantirish;

-rus tilida o'qish, yozish, suhbat qilish ko'nikmalarini shakllantirib borish.

8. O'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy sifatlarini takomillashtirish:

-rus tili o'qituvchisining predmet, metodik va umumpedagogik kompetentsiyalarini rivojlantirish;

-rus tilini ona tili darajasida o'zlashtirgan, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga qodir bo'lgan mutaxassislarini tanlab olish;

-o'qituvchilarning rus tili va adabiyoti sohasidagi ilmiy-uslubiy izlanishlarini rag'batlantirish.

9. O'quv-moddiy bazani yanada mustahkamlash:

-rus tili kabinetlarini zamonaviy o'quv-ko'rgazmali qurollar, multimedia vositalari bilan jihozlash;

-rus tili darslarida foydalaniladigan kuchirib yozish doskalarini, ovozli va video materiallarni yangilash;

-darsliklar, o'quv qo'llanmalar, elektron ta'lim resurslarini doimiy ravishda yangilash.

10. Ta'lim-tarbiya jarayonida oila va jamoatchilik bilan hamkorlikni kuchaytirish:

-ota-onalar bilan rus tili o'qitish metodikasi, mavzular, erishilgan yutuqlar yuzasidan doimiy mulokotlarni tashkil etish;

-mahalliy axborot vositalari, madaniyat markazlari bilan hamkorlikda rus tili fanini yoritish;

-rus tilini yanada yaxshi o'rganish uchun ota-onalarni rag'batlantirish va jalb etish.

11. O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish:

-rus tili o'zlashtirishda turli qobiliyat darajasidagi o'quvchilar uchun differensial yondashuvni amalga oshirish;

-o'quvchilarning individual qiziqishlari, imkoniyatlari, bilim darajalarini aniqlash va inobatga olish;

- o'quvchilarning kognitiv, kommunikativ, kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish.
 - 12. Rus tili o'qitishda interfaol, innovatsion metodlardan foydalanish:
 - iqtisodiy, siyosiy, madaniy mavzudagi turli xil o'yinlarni qo'llash;
 - loyiha, muammoli vaziyatlarni tahlil etish, rolli o'yinlar tashkil etish;
 - multimedia, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida rus tili darslarini tashkil etish.
 - 13. O'quvchilarning mustaqil ta'lim olishini tashkil etish:
 - rus tili darslarida o'quvchilarni mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarishga yo'naltirish;
 - rus tilini o'rganish jarayonida o'quvchilarning internet, elektron kutubxonalar, ilmiy manbalardan foydalanishini tashkil etish;
 - o'quvchilarni rus tili bilan bog'liq loyihalar, tanlovlar, musobaqalarga jalb etish.
 - 14. O'quvchilar bilimni nazorat qilish va baholash tizimini takomillashtirish:
 - rus tili bo'yicha yozma, og'zaki, kreativ, testli nazorat turlari o'tkazish;
 - o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish dinamikasini hisobga olgan holda baholash mezonini va shakllarini belgilash;
 - rus tilini o'rganishda o'quvchilarning erishgan yutuqlarini targ'ib qilish va rag'batlantirish.
 - 15. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini yaratish:
 - rus tili darslarida o'quvchilarning kundalik hayotiy vaziyatlarda qo'llay oladigan ko'nikmalarni shakllantirishga erishish;
 - real hayotiy muammolarni hal etishda rus tilidan foydalana olish ko'nikmalarini rivojlantirish;
 - o'quvchilarni rus tilini o'rganishning amaliy ahamiyatini tushuntirish, rag'batlantirish.
 - 16. O'quv jarayonining sifatini doimiy nazorat qilish va takomillashtirish:
 - rus tili o'qituvchilari faoliyatini, o'quv-uslubiy majmualarning sifatini muntazam tahlil qilish;
 - o'quvchilarning rus tilini o'zlashtirish dinamikasini kuzatish, tahlil etish va yanada yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqish;
 - o'quv jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish yo'llarini belgilash.
 - 17. O'quv-metodik majmua va resurslarni doimiy ravishda yangilash:
 - rus tili dasturlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalarini zamonaviy yondashuv asosida qayta ishlash;
 - rus tili darslarida foydalaniladigan multimedia, elektron ta'lim resurslarini doimiy yangilash;
 - o'qituvchilar uchun metodika va innovatsiyalar yuzasidan yangi metodik qo'llanmalar, tavsiyalar tayyorlash.
 - 18. Boshlang'ich ta'lim tizimining rus tili o'qitish sifatini oshirish bo'yicha umumdavlat miqyosida kontseptual yondashuvni ishlab chiqish:
 - o'zbek va rus tillarini o'rganishning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash;
 - rus tili o'qitish tizimida oilalar, jamoatchilik, ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish;
 - rus tili o'qitish sohasidagi ilmiy-amaliy tadqiqotlarni keng yo'lga ko'yish.
 - 19. O'quvchilarning rus tili boyib borgan so'z boyligini shakllantirib borish:
 - darslar davomida o'quvchilarni yangi so'zlar, iboralar bilan tanishtirib borish;
 - o'quvchilarning rus tilida so'zlash nutq ko'nikmalarini doimiy mustahkamlash;
 - o'quvchilarning yangi so'z va iboralarni ongli o'zlashtirishi, ularni erkin qo'llay olish malakalarini shakllantirish.
 - 20. Rus tilini o'rganishda faol va passiv lug'atlarni rivojlantirish:
 - darslar mobaynida o'quvchilarning faol lug'atini kengaytirish;
 - o'quvchilarning rus tilida yozma va og'zaki nutq faoliyatlarida faol lug'atdan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish;
 - passiv so'z boyligini rivojlantirish orqali o'quvchilarning rus tilida tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini takomillashtirish.
- Tadqiqotimiz davomida boshlang'ich sinf rus tili darslarida integrativ yondashuv asosida

boshqa o'quv fanlar bilan bog'liqlikni amalga oshirish, ona tili, adabiyot, tarix, geografiya, musiqa kabi fanlarning rus tili darslariga integratsiyasini ta'minlash, rus tilini o'rgatishda boshqa fanlar bo'yicha olingan bilim, ko'nikma va malakalardan foydalanish, o'quvchilarning mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish masalasiga e'tibor qaratish muhim hisoblanib, ushbu darslarda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish, faol va interfaol ta'lim metodlarini (loyiha, muammoli ta'lim, klaster, «aqliy hujum» va boshqalar) qo'llash, elektron ta'lim resurslari, multimediya vositalarini darslar jarayonida foydalanish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olishini tashkil etish o'qituvchidan yuqori malakani talab etadi.

Rus tili darslarida o'quvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish jarayonida o'quvchining nutqiy faoliyatning barcha turlari (tinglab tushunish, o'qish, yozish, gapirish) ustida izchil ishlash, ularning rus tilidagi suhbat, munozara, dialog, monolog ko'nikmalarini shakllantirish, rus tilidagi matn tuzish, tarjima qilish, taqdimot tayyorlash ko'nikmalarini rivojlantirish ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlaydi.

O'quvchilarning rus tilida suhbatlashish, o'zlarini erkin ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantirish darslar jarayonida rus tilida faol suhbatlashishga, muloqotga jalb etish, o'quvchilarda rus tilidagi savollar berishga, fikrlarini bayon qilishga, muzdoqmalarni tahlil etishga odatlantirib borish, rus tilidagi nutq ko'nikmalarini rivojlantirish uchun syujetli-rolli o'yinlar, tanqidiy fikrlash mashqlarini tashkil etish, rus tili darslarida fonetik, grammatik va leksik jarayonlarni o'rganish, tilning fonetik xususiyatlari (tovushlar, urg'u, intonatsiya)ni puxta o'zlashtirishga erishish, uning morfologik, sintaktik qoidalarini samarali o'zlashtirish, rus tilidagi leksik birliklarga oid tushunchalarni to'liq shakllantirish uchun xizmat qiladi.

Ayniqsa, rus tili darslarida o'quvchilarning o'qish, yozish, tinglash, gapirish ko'nikmalarini takomillashtirish, ularning rus tilida o'qish, yozish, gapirish, tinglash bo'yicha amaliy ko'nikmalarini muntazam mustahkamlash, o'qish, yozish, gapirish va tinglash ko'nikmalarini uzviylashuv asosida rivojlantirish, rus tilidagi matnlarni tushunish, tahlil qilish, baholash malakalarini qaror toptirish o'qituvchining kompetentlik darajasini baholovchi mezon sifatida o'ziga xos ahamiyatga ega jarayondir.

Xulosa.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, boshlang'ich sinf rus tili darslarini sifatli tashkil etishga qo'yilgan didaktik talablar o'quvchilarning rus tilida kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishga xizmat qilib, bu o'quvchilarning rus tilida to'laqonli kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish uchun asos sifatida eng samarali natijalarni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu didaktik talablar rus tili darslarining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning rus tilida kommunikativ kompetentsiyasini takomillashtirishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Gabdulxakova R.F. Perspektivniye napravleniya razvitiya metodiki obucheniya russkomu yaziku v obsheobrazovatelnoy shkole // Nauchniy vestnik NamGU, 2019. – №1. – S.234-238 (13.00.00. №30).

Gabdulxakova R.F. Perspektivniye napravleniya razvitiya metodiki obucheniya russkomu yaziku v obsheobrazovatelnoy shkole // Nauchniy vestnik NamGU, 2019. – №3. – S.336-338 (13.00.00. №30).

Gabdulxakova R.F. Til ta'limida kommunikativ kompetentlik yondashuvining mazmuni va maqsadi // «Til va adabiyot ta'limi», 2019. – № 12. – B.35-36 (13.00.00. №8).